

2. Аналітична доповідь до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». — К. : НІСД, 2016. — 148 с.
3. Донбас і Крим: ціна повернення : моногр. / за заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко. — К. : НІСД, 2015. — 474 с.
4. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
5. Захистити трудові права демобілізованих учасників АТО. — 27.11.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dsvv.gov.ua/aktualni-rytannya/zahystyty-trudovi-pravademobilizovanyh-uchasnykiv-ato.html>
6. Міністерство оборони України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mlsp.gov.ua//dsvv.gov.ua/pro-derzhavnu-služhbu/orhanizatsijno-planovarobota/osnovni-napryamy-diyalnosti.html>
7. Програма діяльності Уряду в сфері соціальної політики на 2016 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=169688&cat_id=10717

Чернега Віталій,

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна,
v.cherneha@kubg.edu.ua*

ЮРИДИЧНА РІВНІСТЬ УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

JURIDICAL EQUALITY PARTICIPANTS OF FAMILY LEGAL RELATIONS

Актуальність теми дослідження. Про рівність усіх суб'єктів сімейного права перед законом ми можемо вести мову, насамперед, у контексті вимог ч. 5 ст. 7 Сімейного кодексу України (далі — СК України) [4], яка забороняє встановлювати привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, статі тощо. Однак, у сфері дії сімейного права як *права приватного* має значення не стільки рівність усіх перед законом (позаяк не існує єдиного для всіх і кожного та однакового за змістом сімейного обов'язку), скільки юридична рівність учасників сімейних правовідносин.

Метою нашої розвідки є обґрунтування доцільності закріплення в ч. 1 ст. 7 СК України засади юридичної рівності учасників сімейних правовідносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сфері приватного права юридична рівність суб'єктів, як відомо, розглядається як відсутність між ними відносин «влади-підпорядкування». Учасниками сімейних правовідносин є, в першу чергу, члени сім'ї. Але фахівці зазначають, що повністю заснованим на принципі рівності згідно з вимогами закону можна визнати лише правове становище подружжя. А між іншими членами сім'ї рівність «не має такого ж правового значення, оскільки, незважаючи на формальний характер права, вона не може не відображати реальну дійсність і не враховувати того, що відносини між членами сім'ї складаються як між біосоціальними істотами, де юридична рівність, наприклад, батьків і дітей, не матиме в їхніх відносинах якогось дійсного значення. Різниця у віці суб'єктів, малолітність одних або похилий вік інших членів сім'ї, природна субординація, яка є між людьми різних поколінь, спричиняють формування конкретного набору прав і обов'язків безвідносно від їх юридичної рівності» [7, 27].

Очевидно, що питання про юридичну рівність учасників сімейних правовідносин не таке вже й однозначне. Адже не можна не помітити відсутність у нормах СК України прямої вказівки на юридичну рівність суб'єктів сімейних відносин. У Кодексі про шлюб та сім'ю 1969 р. [1] ст. 4 визначала «рівноправність громадян у сімейних правовідносинах», проте її зміст був аналогічний до змісту ч. 5 ст. 7 СК України, тобто фактично йшлося не про юридичну рівність, а про рівність усіх суб'єктів сімейного права перед законом.

Разом із тим, за оцінками українських вчених, однією із засад сімейно-правового регулювання є рівність учасників сімейних відносин, що базується на ст. 21 Конституції України [3] та ч. 5, 6, ст. 7 СК України. Тому І.В. Жилінкова відзначала, що жінка та чоловік, так само батьки і діти, усиновлювачі та усиновлені, опікуни, піклувальники та підопічні діти, є юридично рівними [5, 15].

Дискусійність цього питання, на нашу думку, зумовлена низкою чинників. Насамперед, під сумнів ставиться питання про рівність батьків і дітей у сімейних правовідносинах. Але найчастіше в якості аргументів автори, як-от С.Ю. Чашкова у наведеній вище позиції, згадують не юридичну, а фактичну нерівність. Юридичні аргументи могли б зводитися до того, що закон покладає на батьків (усиновлювачів, опі-

кунів, піклувальників) низку обов'язків щодо дитини (статті 143, 144, 150, 155, 177, 180, 185 СК України та ін.), тоді як на дитину, за висновками дослідників, не покладає практично жодних зустрічних обов'язків, окрім морального обов'язку піклуватися про батьків [2, 10].

Проте різний набір прав та обов'язків учасників не свідчить про юридичну нерівність. Інакше, слід було б визнати, наприклад, юридично нерівними учасниками цивільних правовідносин дарувальника і обдарованого, чи позикодавця і позичальника, або взагалі всіх суб'єктів цивільних правовідносин, бо кожен із них має власний індивідуальний комплекс прав та обов'язків.

Крім того, учасниками сімейних правовідносин, крім подружжя, батьків і дітей, усиновлених і усиновлювачів, опікунів, піклувальників та підопічних, є також: баба, дід, прабаба, прадід, внуки, правнуки, рідні брати та сестри (як діти, так і повнолітні особи), мачуха, вітчим, падчерка, пасинок, інші члени сім'ї (ст. 2 СК України), а також, патронатні вихователі, прийомні батьки, батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу і, відповідно, прийомні діти та діти-вихованці. Тому поставало б питання про їхню юридичну рівність із дітьми.

Юридична рівність батьків і дітей виявляється у тому, що, не зважаючи на те, що батьки матеріально утримують і виховують дітей, у разі виникнення спору між ними вони виступатимуть як рівні учасники сімейних правовідносин; незалежно від того, що дитина не є повнолітньою, з досягненням 14 років вона у змозі самостійно обирати місце проживання, і думка її батька чи матері з цього питання не має переваги над думкою самої дитини.

Як зауважувала І.В. Жилінкова, слід відрізнити юридичну рівність від «однаковості». Так, у сімейному праві в деяких випадках враховуються і біологічні, статеві особливості чоловіка і жінки — один з них не має деяких прав, які належать іншому. Але це не надає переваг тій чи іншій особі в сімейних правовідносинах. Так само у відносинах між батьками і дітьми: у психічному, соціальному, економічному сенсі ці особи не є рівними. Та в юридичному сенсі всі ці особи «визначаються рівними, бо в їх відносинах відсутні засади підпорядкування» [5, 15].

Формальне ж визнання юридичної рівності суб'єктів сімейного права між собою в нормах СК України не здійснено. Проте, спираючись на положення ст. 8 СК України, можна стверджувати, що вона закріплена в ч. 1 ст. 1 Цивільного кодексу України [6], а також впливає зі змісту

ч. 9 ст. 7 СК України, яка містить вимогу щодо регулювання сімейних правовідносин на засадах справедливості.

Висновки. Зважаючи на фундаментальність цієї засади та її значення в регулюванні сімейних правовідносин, вважаємо, що вона застосовується на окреме закріплення в нормах СК України. Зокрема, така вимога може бути відображена у ч. 1 ст. 7 СК України, яка у її чинній редакції по своїй суті не відображає жодного принципу регулювання сімейних відносин. Адже ця норма вказує на те, що сімейні відносини регулюються СК України та іншими нормативно-правовими актами. Тому пропонуємо доповнити її, виклавши в такій редакції: «1. Сімейні відносини регулюються цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами *на засадах юридичної рівності їх учасників*».

Джерела

1. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20 червня 1969 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2006-07> (втратив чинність)
2. Конончук Н.М. Сімейно-правовий статус дитини за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н.М. Конончук ; Генер. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. — К., 2014. — 20 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 21—22. — Ст. 135.
5. Сімейне право України: підруч. / [Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.] ; за заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 263 с.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40—44. — Ст. 356.
7. Чашкова С.Ю. Система договорных обязательств в российском семейном праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / С.Ю. Чашкова ; Рос. прав. акад. Минюста России. — М., 2004. — 197 с.